

ФОРМУЛА ДРУЖБИ

Я зрозуміла: люди забудуть, про що ви говорили та що ви робили,
але вони ніколи не забудуть, що ви змусили їх відчувати.

Мая Енджелоу¹

ОПЕРАЦІЯ «ЧАЙКА»

Кодове ім'я цієї особи — Чайка.

Він був високопосадовим іноземним дипломатом.

Якби нам пощастило його завербувати, це стало б цінним
надбанням для Сполучених Штатів Америки.

Проте нам треба було розв'язати одне складне питання: як
переконати людину відмовитися від відданості рідній країні?
Треба було в якийсь спосіб потоваришувати з Чайкою та зроби-
ти йому пропозицію, від якої не можна відмовитися. Щоб упо-
ратись із таким завданням, були потрібні терпіння, ретельне
збирання інформації про всі аспекти життя цієї особи та нала-
годження дружніх стосунків між Чайкою й американцем, якому
Чайка міг би довіряти.

Згідно з нашими даними, його кілька разів обминули з під-
вищенням по службі, й, oprіч того, нашим співробітникам

¹ Мая Енджелоу (1928—2014) — американська письменниця та поетеса; авторка п'єс, кіносценаріїв і телешоу. Брала активну участь у русі за громадянські права.

вдалося підслухати, як Чайка розповідав дружині, що йому подобається життя в Америці та що він залюбки пішов би у відставку й оселився у США, якби було можливо. До того ж Чайка непокоївся через те, що на батьківщині йому призначили маленьку пенсію, якої не вистачило б на гідну старість. Озброївшись цими відомостями, аналітики служби безпеки припустили, що Чайку вдастся схилити на наш бік, якщо запропонувати належну фінансову компенсацію.

Тепер слід було встановити близькі стосунки з Чайкою, не налякавши його перспективою грубого вербування, а це складне завдання. Оперативному працівнику ФБР — Чарльзу — доручили налагодити контакт із Чайкою, поступово зблизитися з ним і зробити стосунки довірливими до такої міри, коли можна буде зробити йому конкретну пропозицію. Саме так добре вино доводять до необхідної зрілості, щоб потім ми могли насолоджуватися його букетом. Агента застерегли, що, коли він проявить зйому квапливість, Чайка, найімовірніше, насторожиться та уникатиме контактів. Для початку агенту слід дотримуватися тактики налагоджування дружніх стосунків. Насамперед Чарльз має сподобатися Чайці, не сказавши жодного слова. Другий крок — висловлення симпатії, що виникла між ними, з натяком на тривалу дружбу.

Підготовка до першої — найважливішої — зустрічі Чарльза з Чайкою тривала кілька місяців. Зовнішнє спостереження встановило, що раз на тиждень об'єкт виходив із будівлі посольства та прямував на закупи до продуктового магазину за кілька кварталів від посольства. Чарльз дістав інструкцію регулярно навертатися Чайці на очі в різних місцях маршруту. Агента попередили, щоб він не наближався до Чайки, щоб не викликати підозри, а просто траплявся на очі: був, мовити б, «тут», щоб іноземний дипломат помічав його кожного разу.

Офіцер розвідки, Чайка досить скоро помітив агента ФБР, який, слід визнати, і не прагнув конспірації. Оскільки Чарльз

не робив спроб наблизитись до Чайки або заговорити, той не відчував жодної загрози. Він просто звик до того, що американець вряди-годи навертається йому на очі дорогою до крамниці.

Минуло кілька тижнів, і якось, укотре опинившись поблизу американця, Чайка поглянув йому у вічі. У відповідь Чарльз кивнув, даючи зрозуміти, що помітив цей жест, але не виказав більшого зацікавлення.

Минуло ще кілька тижнів, і тільки тоді Чарльз став інтенсивніше контактувати з Чайкою на невербальному рівні: частіше дивитись йому в очі, піdnімати брови, нахиляти голову та трохи виставляти вперед піdbорідя, адже вчені виявили, що саме ці жести людський мозок інтерпретує як «дружні сигнали».

Наступний крок у зближенні з Чайкою Чарльз зробив іще через два місяці. Він увійшов за ним до магазину, тримаючись на певній відстані. Тепер під час кожного відвідування магазину Чарльз ішов за дипломатом назирці, як і раніше, зберігаючи дистанцію, хоча кілька разів навіть пройшов повз Чайку в проходах супермаркету. Агент став дедалі частіше дивитися в очі об'єктів. Чарльз зауважив, що дипломат завжди купував у магазині банку горошку. Зачекавши ще кілька тижнів, Чарльз попрямував слідом за Чайкою до поліці з горошком і, коли той потягнувся по банку, теж, усміхнувшись, узяв із поліці банку горошку та звернувся до Чайки: «Добриден, мене звати Чарльз, я — спеціальний агент ФБР». Той усміхнувся: «Я чомусь так і думав». Після цієї безневинної зустрічі та знайомства між Чарльзом і Чайкою встановилася міцна дружба. Зрештою Чайка погодився надавати цінну інформацію своєму другові із ФБР.

Спостерігачеві багатомісячне «цюцюкання» агента Чарльза може здатися надто затягнутим і незрозумілим, однак не випадково він так довго вичікував. Стратегія вербування була ретельно продумана та відпрацьована, як віртуозна психологічна операція, мета якої полягала у налагодженні дружніх стосунків між

двою людьми, котрі самі по собі ніколи не лише не потоваришували б, а й не познайомилися б.

Як фахівець аналітичного центру ФБР, я разом з колегами брав участь у розробці сценарію вербування Чайки нашим оперативним співробітником. Метою було змусити Чайку звикнути до присутності Чарльза та зробити так, щоб їхнє знайомство переросло у дружбу — якщо, безперечно, агентові вдастся спровадити гарне враження на об'єкт вербування. Наше завдання ускладнювалося тим, що Чайка й сам був досвідченим офіцером розвідки та міг підозріло поставитися до будь-якої спроби чужинця познайомитися з ним. Тоді надалі він за всяку ціну уникав би підозрілого незнайомця.

Для того щоб Чарльз міг успішно реалізувати наш план, треба створити такі умови, щоб іноземному дипломатові було психологічно комфортно спілкуватися з американським агентом. Тому Чарльзу довелося виконати кілька специфічних дій, що він і зробив вельми успішно. Ці кроки нічим не відрізняються від тих, до яких мусить вдатися будь-яка людина, котра бажає встановити з кимось нетривалі або тривалі дружні взаємини.

Скориставшись випадком із Чайкою як прикладом, зараз ми досліджуємо, що саме сприяло успіху Чарльза у вербуванні. У цьому разі агент ФБР використовував формулу дружби.

ФОРМУЛА ДРУЖБИ

Формула дружби містить чотири основні складники: близькість, частоту, тривалість та інтенсивність. Ці чотири елементи можна записати у вигляді такої-от математичної формулі:

$$\text{дружба} = \text{близькість} + \text{частота} + \text{тривалість} + \text{інтенсивність}$$

Близькість — це дистанція між вами й іншою людиною, а також ваша регулярна поява в полі її зору. У випадку з Чайкою Чарльз